

HANTUMHUIZEN, DE ST. ANNAKERK

Hantumhuizen

Een terpdorp ontstaan in de middeleeuwen dat, zoals de naam al aangeeft, bestaat uit een cluster huizen bij Hantum. In de 15de en 16de eeuw spelde men: Hontumahusem, Hantmahusem, Hantum Hwsum en Hantumhuijs. De naam bestaat uit de meervoudsvorm van huis en hantuma. De terp is in 1891 grotendeels afgegraven. Van de stinsen die in het dorp hebben gestaan, is alleen Poptastate als een laat 18de eeuwse kop-hals-rompboerderij overgebleven. Samen met het nabij gelegen Wetsens behoorde Hantumhuizen in de 13de eeuw tot de dorpen met de meest ontwikkelde cultuur in Europa. In deze dorpen werden munten geslagen en had de Friese adel een belangrijk aandeel in kruistochten en in het kerkelijk bestuur van Nederland en Duitsland.

Dat de dorpsbewoners trots zijn op de monumentale 13de eeuwse St. Annakerk kerk blijkt wel uit het wapen van het dorp.

Bouwgeschiedenis en exterieur

De Sint Annakerk, gebouwd in de eerste helft van de 13de eeuw aan de oostzijde van het dorp op een terprestant is een voor Friesland zeldzaam voorbeeld van romano-gotiek. De van rode bakstenen gebouwde kerk met een voor die bouwstijl kenmerkend gevelplastic gaat schuil achter een toren die gebouwd is rond 1200. Het schip wordt door decoratieve lisenen verdeeld in vier traveeën die ook in het interieur zijn te herkennen. Het strakke ritme wordt nog eens versterkt door de hoog in de muur aangebrachte acht rondboognissen, twee per travee en gevuld met rondkralen in de dagkanten. Tijdens een restauratie zijn vier van de nissen weer teruggebracht tot vensters, en de overige nissen weer gevuld met vlechtwerk alsof het borduurwerk in steen betrof. Het originele patroon was echter: nis met vlechtwerk, daarna een venster, opnieuw een venster en nogmaals een nis met vlechtwerk. In de tweede travee staan aan de noord- en zuidzijde dichtgemetselde ingangen onder segmentbogen met drie kraalprofielen en met siermetselwerk in de boogtrommel. In de eerste travee van de zuidmuur is de 16de eeuwse ingang in een smalle spitsboog. Aan de koorzijde zitten laag twee rondbogige hagioscopen en in de noordmuur een rechthoekige. De vijfzijdige koorsluiting is in de 18de eeuw toegevoegd en tijdens de restauratie tussen 1939 en 1942 in romano-gotische stijl gemodelleerd.

Toren

De ongelede zadeldaktoeren, ook in rode baksteen opgetrokken, heeft aan de westzijde vier vensters waarvan de onderste geopend is en de derde schuilgaat achter de wijzerplaat. De noord- en zuidzijde hebben elk één rondbogig galmgat. Boven het galmgat aan de oostzijde zit een ondiepe nis. Opvallend is dat de St. Annakerk de zadeldaktoeren heeft behouden en dat deze niet is vervangen door een spits.

Interieur

Binnenin laat de kerk een protestants interieur zien: de banken zijn gekeerd naar de kansel, de dooptuin en het carré van een doopschaal. Het schip is oorspronkelijk met twee gewelven overdekt geweest en in de '14e eeuw vervangen door drie ribloze koepelgewelven. Deze steunen op spitsbogige gordel- en scheibogen die op zware peilers rusten die eigenlijke ook als steunberen dienen. De bogen en ribben zijn gedecoreerd met fraaie biezen in verschillende vormen en met rankmotieven. Hierdoor lijkt het alsof de ribben echt zijn. De oorspronkelijke constructie is waarschijnlijk bezweken onder de zware gewelven. Tegen een van de pijlers is een epitaaf in vroege renaissancevormen geplaatst voor Pybo van Eminga (overleden in 1571). Verder vinden we grafzerken van Binnert van Heeringa en Emke Jarla.

Preekstoel

Binnen het doophek met balusters staat de rijk gesneden preekstoel in rococostijl uit 1773. Deze wordt toegeschreven aan de bekende houtsnijder Yge Rintjes. De panelen zijn besneden met ranken. De datering van de kansel is te zien op een van de banderolles: 7 G. Heerts 3. Dit wijst waarschijnlijk op 1773. Heerts was destijds een van de kerkvoogden. Ook zijn de namen van de predikanten Fennema en Mangel in de banderolles geschreven.

Kerkklok

In het voorportaal zien we ook een bloemrijk koepelgewelf en hoor je de tik van het uurwerk. De kerkklok is in 1616 gegoten met op de mantel een aantal namen van inwoners van Hantumhuizen, waaronder die van de dorpsrechter, Buve Artszoon en twee familiewapens.

Kerkenraadskamer

In de kerkenraadskamer vinden we een tegeltableau met bijbelse voorstellingen.

Orgel

Het orgel uit 1907 is gebouwd door de fa. Bakker en Timmenga te Leeuwarden. Het omvat acht stemmen en een klassiek vijfdelig front. Dispositie:

Bourdon	16'	discant	
Prestant	8'		
Holpijp	8'		
Viola di Gamba	8'		
Octaaf	4'		
Fluit	4'		
Octaaf	2'		
Cornet	3'	discant	Aanhangend pedaal
Tremulant			
Ventiel			
Manuaal	C-f ³		
Pedaal	C-d ¹		

Piet Wouda
2010

Literatuur:

- S. ten Hoeve, Friese preekstoelen, De Tille, 1980
- Jan Jongepier, Vijf eeuwen Friese orgelbouw, Friese Pers Boekerij, 2004
- Peter Karstkarel, Alle middeleeuwse kerken, Uitgeverij Noorhoek, 2007
- Hugo Kingmans, Romaans bouwen in Friesland, St. Monument van de maand, 1991
- Saskia van Lier & Regnerus Steensma, Friese kerken, Bornmeer, 2009
- Yvonne Hiemstra & Abe de Vries, Waar het hart in licht en klei klopt, Friese Pers Boekerij, 2009/2010
- Marieke van Zanten, Middeleeuwse muurschilderingen in Friese kerken, st. Alde Fryske Tsjerken
- Kerken in Friesland, St. Alde Fryske Tsjerken, 1985